

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1303564/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל הרב דוד ברוך לאו – נשיא, הרב אליעזר איגרא, הרב מיכאל עמוס

המערערת (משיבה בערעור שכנגד): פלונית (ע"י ב"כ טו"ר נסים אברג'ל וטו"ר דניאל גבאי)

נגד

המשיב (מערער בערעור שכנגד): פלוני (ע"י ב"כ עו"ד חן סויסה)

הנדון: כסף שאינו בראיזון שהוטמע בחשבון משותף וזכויות פנסיוניות שנטען כי נכללות ב'מעשי ידי האישה' – מעמדם ההלכתי ואיקיזוזם מן הכתובה

פסק דין

הרקע להגשת הערעורים

דעת הרוב בבית הדין האזורי בדיון הכתובה

ביום י"ח במרחשוון התשע"ח (7.11.2017) ניתן בבית הדין האזורי פסק דין עקרוני בדעת רוב, שהאישה זכאית לכתובה. וזו לשון פסק הדין:

לאור כל האמור לעיל אין לאיש ראייה כלל שלאישה יש אשמה בגירושין, אלא להפך: יש בדיקת פוליגרף שמאמתת את גרסתה שעברה אלימות נפשית, וכן חוות הדעת של עובדת הסוציאלית. גם ללא ראייה כלל הייתה האישה זוכה לכתובתה היות שהגירושין 'יצאו ממנו' ועליו מוטל להוכיח את אשמת האישה – דבר שבפועל לא נעשה.

לפיכך האישה זכאית למלוא כתובתה, דהיינו סך של 500,000 ש"ח, אך כאמור החיוב בפועל יהיה רק לאחר שתתקבל החלטת בית המשפט בעניין חלוקת הרכוש.

דעת המיעוט בעניין הכתובה

בדעת המיעוט נאמר:

לעניות דעתי יש לחייב על דרך פשרה בחצי מהכתובה בלבד, כלומר 250,000 ש"ח, מפני ששני הצדדים נמצאו דוברי אמת בבדיקת הפוליגרף ובהתחשב בסכום הגבוה שכתוב בכתובה ושיקולים נוספים שאין כאן מקום לפרטם.

יצוין שוב שמדובר בפסק דין הצהרתי בלבד עד שיפסוק בית המשפט בעניין הרכוש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חלוקת הרכוש והשלכותיה על יישום פסיקת הכתובה

לאחר מכן פסק בית המשפט בעניין הרכוש כי כספי הירושה (שהצדדים נחלקו אם בני איזון הם) הופקדו בחשבון נפרד ואין בהם שיתוף ואילו 200,000 ש"ח שקיבל האיש במתנה מדודתו הופקדו בחשבון המשותף והם כספים משותפים.

הצדדים שבו וטענו לאחר פסק בית המשפט בבית הדין האזורי (בהרכב אחר):

טענות האישה בבית הדין האזורי

האיש קיבל ב-2005 מתנה בסך של 200,000 ש"ח מדודתו ('מתנה מחיים'). האיש הפקיד זאת בחשבון משותף. בחשבון היו כספים רבים אחרים, והכול 'התערבב' יחד, מה שמורה על כוונת שיתוף. בנוסף, באותה העת היה לאיש חשבון נפרד נסתר. הוא יכול היה להפקיד את הסך הזה בחשבון הנפרד, אך הוא לא עשה כן, וזה מוכיח על כוונת שיתוף בסך הנ"ל.

כסף שנכנס לחשבון משותף נקנה לשני הצדדים, ושני הצדדים גם מוחזקים בו, על הטוען לחוסר שיתוף עליו להביא ראיה. בממון משותף שהאישה זכאית לו הן לפי ההלכה הן לפי החוק לא נאמר הכלל המכונה "אין כפל מבצעים" (היינו הנוהג של קיזוז זכויות שהתקבלו מכוח חוק יחסי ממון מאלה שמכוח הכתובה).

האישה תבעה שיתוף ספציפי בדירת הורי האיש שבה גרו הצדדים, ילדו את ילדיהם, השקיעו בה ושיפצו אותה. בית המשפט לענייני משפחה ובית המשפט המחוזי דחו אותה מכול וכול, הן לעניין זכות קניינית בדירה הן לעניין קבלת החזר בגין ההשקעה שהושקעה בדירה. לפיכך אין בנדון דירת הורי האיש חשש של 'כפל הטבות', שכן לא קיבלה האישה דבר בגין זה. אלא שהאיש טוען שהאישה חייבת דמי שימוש להוריו בגין מגוריה בדירה זו לאורך זמן, ויש לקזז זאת מכתובתה.

אך באמת זה אינו, שכן מלבד שהאיש חייב במדורה גם יש אומדנה שהוריו נתנו להם לגור שם בתורת מתנה, גם יש ספק בפוסקים בעניין האומר "דור בבית" או "בחצרי" אם יכול לבקש דמי שימוש.

בעניין סך 29,500 ש"ח שחויב האיש לשלם לאישה בגין עבודתו בעבר הרחוק: מדובר בכסף שקיבל האיש מעבודה בזמן שהאישה פרנסה את הבית ממשכורתה. כסף זה הוברח, הוא לא הוכנס לחשבון משותף כלשהו. כסף זה הוא כסף שצברו הצדדים יחד, דינו להיות משותף ואין לקזזו.

טענות האיש בבית הדין האזורי

האיש טוען גם נגד זכות האישה לכתובה. בית הדין לא התייחס לטענות אלו כלל וכלל שכן כפי שכבר נאמר בעבר בית הדין כבר אמר בזה את דברו.

עוד טען:

בעניין הסך של 200,000 ש"ח שקיבל האיש במתנה מדודתו: סך זה קיבל האיש במתנה, המתנה ניתנה לו מדודתו, השיקים היו לפקודתו ולמוטב בלבד, ולפיכך יש לקזז את המחצית מסכום זה שאותה קיבלה האישה במסגרת פסק הדין הרכושי מכתובת האישה.

בעניין דירת הורי האיש: הצדדים גרו בדירת הורי האיש במשך שנים, ובכך חסכו מעל מיליון ש"ח. נמצא שהאישה קיבלה חצי מיליון ש"ח, ויש לקזז זאת מכתובתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעניין סך 29,500 ש"ח שחויב האיש לשלם לאישה בגין עבודתו בעבר הרחוק: כבר הוחלט ביום ב' במרחשון התש"ף (31.10.2019) כי סך זה אמור להתקזז מכתובת האישה, ולסך זה יש להוסיף את הריבית וההצמדה.

האיש טוען בדבר סכומי כסף נוספים שיש לקזז מכתובת האישה שמשום מה בית הדין לא הביא אותם בחשבון:

סך של 60,000 ש"ח שבסעיף 29 לפסק הדין של בית המשפט נאמר כי עליו היה להשיב לחשבון המשותף, ולכן יקוזז הוא ופירותיו מסך הירושה שקיבל – סך זה יש לקזז לדעת האישה מכתובת האישה;

סך של 120,000 ש"ח שקיבלה האישה כפיצויים בגין תאונת הדרכים שעברה ושבת המשפט פסק כי האישה תקבל את כולו, אף שנכנס לחשבון המשותף ונעשה משותף;

סכומי כסף נוספים שקיבלה האישה במסגרת ההליך הרכושי בבית המשפט, ובכלל זה זכויותיה הפנסיוניות.

כן טען: האישה יצאה עם סכומי כסף גדולים מהנישואין, ועוד מקבלת מזונות בסך של 5,000 ש"ח לחודש, ואין זה מן הדין שתקבל גם כתובה.

הכרעת בית הדין קמא

בית הדין האזורי הכריע איזה סכומים אפשר לקזז מהכתובה ואיזה – לא, לאור ההנחה שכספים שהם של האישה גם לפי ההלכה אינם מקוזזים וכספים שהיא מקבלת מכוח החוק ושלא כדין תורה מקוזזים מן הכתובה.

לגבי מתנת הדודה, סך 200,000 ש"ח שהופקדו בחשבון המשותף, קבע בית הדין שאין בזה הקנאה לאישה, ומסקנתו:

על כן מאחר וברור שמקור הכספים בסך 200,000 ש"ח היה מכספי האישה שקיבל אותם במתנה מדודתו, הרי שהאיש יכול לטעון שנתנת המחצית בסך 100,000 ש"ח לאשה מהווה פרעון של הסך האמור מתוך חיוב הכתובה. (לכאורה היה מקום לבדוק מה עלה בגורל הכספים משנת 2005 ועד ליום הגירושין שהיו בשנת 2015, אלא שאין צורך בדבר לאור מה שיתבאר בהמשך פסק הדין.)

בית הדין דן בסכומים נוספים שלדעתו יש לקזז כמו חלק האישה בזכויות האיש מעבודתו. מאידך גיסא דחה את שאר תביעותיו לקיזוז, אלא שכאן חידש בית הדין בדעת הרוב:

מכל מקום יש טענה שלא נלקחה עד כה בחשבון, וגם האיש לא העלה אותה: לפי דין תורה זכאי האיש במעשי ידי אשתו. אם כן הזכויות הפנסיוניות שלה שייכות לו לפי ההלכה, ואם כן יש לקזז אותן מהכתובה שחייב לאישה.

אומנם יש דעות בפוסקים שלפיהן מדובר ב'העדפה שעל ידי הדחק', ו'העדפה על ידי הדחק' שייכת לאישה (ראה אבן העזר סימן פ: חלקת מחוקק ס"ק ב ובית שמואל ס"ק ב), וכן יש דעות שמעשי ידיה לבעל רק בעבודות כגון טווייה, אריגה וכיוצא בהן, אך מידי ספק לא יצאנו, שהרי דעת השולחן ערוך (אבן העזר סימן פ סעיף א) שאין לחלק בין העדפה שעל ידי הדחק לשלא על ידי הדחק, וכן אין זה מוסכם שהוא זכאי רק למעשי ידיה שבגין טווייה וכיוצא בה בלבד – ראה למשל רשב"ם (בבא בתרא קמ"ד, א) ומהרי"ט (חלק ב חושן משפט סימן סז) ועוד. ולכן המוציא מחברו עליו הראיה, ובמקרה דנן האישה היא הבאה להוציא מהאיש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכיוון שהזכויות הפנסיוניות של האישה ב־2013 היו כ־500,000 ש"ח, ומאז בוודאי הן צברו תשואה, נמצא שיצאו זה בזה, ואין האיש חייב לשלם לאישה כתובה כלל.

בית הדין דן בדבר ולבסוף פסק כדעת הרוב, כדלקמן:

בית הדין כבר פסק, בהרכבו הקודם, ברוב דעות כי האישה זכאית לכתובה בסך של 500,000 ש"ח. אלא שיש לקזז מסך זה את הסך של 29,500 ש"ח שנפסקו לטובת האישה מכוח איזון המשאבים, וכך יש לקזז 100,000 ש"ח – סכום שבו זכתה האישה מכוח חלוקת כספי מתנה בסך 200,000 ש"ח שקיבל האיש מדודתו. בנוסף, יש לקזז מתשלום הכתובה את הזכויות הפנסיוניות שצברה האישה בזמן חייהם המשותפים.

לאחר הקיזוזים, לא נשאר לאיש חוב לשלם, ולכן האיש פטור בפועל מלשלם לאישה את כתובתה.

הערעור

מכאן אנו עוברים לערעורים שלפנינו.

תמצית טענות האישה

א. בית הדין כבר פסק במותב הראשון שהאיש חייב כתובה במלואה בסך 500,000 ש"ח ונותר לדון רק בקיזוז שלושה דברים: 200,000 ש"ח של המתנה, דירת הורי האיש וזכויותיו מעבודה. איך ייתכן להמציא עכשיו דבר חדש ולקזז את הפנסיה של האישה? איך ייתכן שאחר שמותב קמא ותניינא פסקו פסק חלוט, ישנו אותו דייני מותב בתרא בטענה שבעל הדין עצמו לא טען אותה, וכדבריהם הם: "טענה שלא נלקחה עד כה בחשבון וגם האיש לא העלה אותה" ובפרט שבתחילת פסק דינם כתבו שלא ידונו במה שפסקו המותבים הקודמים?

ב. בעקבות הטענה החדשה לא דן בית הדין בשאר הטענות שקבעו המותבים הקודמים שיש לדון בהן.

ג. כספי המתנה שהופקדו ב־2005 הוטמעו מרצון בחשבון הצדדים (כאשר היה לאיש חשבון נפרד באותו זמן), וקביעת האקטואר ובית המשפט הייתה חד־משמעית שאין למצוא את עקבותיהם. הכספים בוודאי לא הופקדו לשמירה אלא לשימוש ואין ספק שבמשך עשר השנים שאחר כך נעשה בהם שימוש כמו בכספים רבים אחרים ללא כל חילוק.

ד. בעניין הפנסיה כבר קבע מותב קודם כי אין בה חיסרון של 'כפל הטבות', ועוד: בשנים הראשונות המערערת זנה את עצמה ואת בעלה, ולא להפך, וגם בשנים שאחר כך זנה את עצמה כשהכנסתה הייתה גבוהה משלו עשרת מונים (וממילא לא הייתה לבעל זכות למעשה ידיה). גם לשיטת בית הדין היה עליו לחשב רק משעה שהבעל החל להכניס כסף ועד מועד הקרע בלבד.

ה. מנהג בתי הדין לפסוק ש'העדפה שעל ידי הדחק' שייכת לאישה, וכאן הבעל הודה כי האישה עבדה בכמה עבודות וגם בלילות. אין כאן מקום לטענת 'קים לי' שהרי מדובר לאחר שבת הדין פסקו בזה והבעל לא טען על כך.

ו. כספי הפנסיה אינם ברי זכייה על ידי הבעל שהרי אינם בעין ונועדו להשתלם לעת זקנה. ובכל מקרה הם חייבים במס 35% בפדייה מוקדמת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ז. בית המשפט שאיזן את זכויות הצדדים עשה זאת לאחר שהצדדים לא ביקשו לחלק באופן אחר, ומשמעו שהבעל הסכים שכל צד יישאר בזכויותיו והצדדים מחלו זה לזו.

תמצית טענות הבעל

א. בית הדין שגה כשלא פסק הוצאות כנגד האשה ש'משכה' את ההליך במשך שבע שנים בבקשות חוזרות וגרמה להוצאות – שכר טרחת עורכי דין ועיקול של 500,000 ש"ח בנכסי האיש.

ב. בית הדין שגה כשלא קיבל במלואה את טענות הקיזוז הנוספות שהיו לאיש כנגדה.

ג. הסכומים שהעביר האיש לאישה במסגרת קביעת בית המשפט עולים בהרבה על כל סכום הכתובה.

ד. נקבעה זכאות האישה לכתובה מבלי לאפשר לאיש להשמיע את טענותיו הכוללות את מרידתה של האישה ושהגירושין 'יצאו ממנה' מכמה סיבות.

ה. לאיש טענת 'פרעתי' כלפי האישה לא רק בזכויות פנסיה עתידיות אלא גם בקרנות השתלמות וגמל נזילות.

ו. בית הדין קמא כבר דחה טענות הערעור גם בעניין קים לי וגם בשאר הטענות.

ז. האישה טענה כי השתכרה פחות מהאיש וגם לפי קביעת האקטואר זכויותיהם שוות.

ח. בית הדין לא דן כראוי בכתובה מתוך הנחה שהתוצאה תהיה 'כפל מבצעים' והכתובה לא תיגבה, אבל ככל שפוסקים שאין כפל כזה יש לדון בכתובה.

דיון והכרעה

טרם שנכריע יש לתמוה על פסק הדין בעניין קיזוז מתנת הדודה: בית המשפט רק דחה את טענת האיש שצריך להפחית מהאיזון 200,000 ש"ח, אבל אין ספק שהוא לא פרע את הכתובה בשעתו מכספי המתנה, ולכן עלינו לדון רק על הכסף שהיה בשעת הגירושין, וברור שאז כבר לא הייתה המתנה מהדודה קיימת.

אשר לטענות על עצם חיוב הכתובה וקיזוזים נוספים, מכיוון שהן נפסקו כבר בהחלטות קודמות, שעליהן לא הוגש ערעור והרי הן חלוטות, אין לנו לדון בהן.

ועתה לגופו של פסק הדין ולחידושו העיקרי.

גדרו של חשבון משותף בין בני זוג

בעניין כספי המתנה שקיבל הבעל מדודתו והכניס אותם לחשבון המשותף: תחילה יש להבהיר כי כספים אלו נכנסו לחשבון המשותף לפני למעלה מעשר שנים. בחשבון זה השתמשו שני הצדדים, וכך התערבו כספים אלו, בפועל, בכספים אחרים ושוב לא יכול האיש להצביע על כספים אלו, ואף אם נשארו כספים בחשבון המשותף: איזו ראייה יש לבעל שכספים אלו הם מתוך כספי המתנה?

ואת עלית על כולנה כי כבר פסקנו ופרסמנו (ראה פסק דין בתיק מס' 293358/16) כי כספים הנכנסים לחשבון משותף נעשים לכספים משותפים והוו כמתנה שנותן המפקיד לשותפו בחשבון. יש להבהיר כי ענייננו אינו בחשבון שהיה על שם אחד הצדדים ואחר כך צירף הוא את חברו לחשבון – שם יש מקום לטעון כי צירף את חברו לחשבון רק כדי שיוכל לפעול בחשבון, אך אין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זה המקרה שלפנינו – כאן יש חשבון משותף שפתחו שני הצדדים, בני הזוג, ושבו פועלים שניהם, הן מי שמוציא יותר והן מי שמוציא פחות, אין הגבלה לאחד יותר מלאחר אלא שני הצדדים מנהלים חשבון זה כבני זוג האחראים זה כלפי זה וכלפי כל המשפחה. היעלה על הדעת שהבעל יאמר לאשתו ביום מסוים "בחודש זה הכסף שיש בחשבון אינו מהמשכורת שלך אלא זה מהמשכורת שלי, ולכן את לא תשתמשי בו"?

ואומנם בא כוח הבעל ציטט מפסק דין של אב"ד רחובות הרה"ג נחום גורטלר שליט"א, ושם הובאה חוות דעת היועץ המשפטי של המשרד עו"ד אשר רוט ז"ל כי אין הוספת אדם לחשבון בנק מהווה ראייה לנתינת מחצית הכספים, ולכן כאשר צד אחד מוכיח שהכספים שלו אין הרישום כשלעצמו מהווה ראייה שנתן לשני מחצית הכספים.

אך יש לדחות זאת, כאמור, כי בנידון דידן לא צירף האיש את בת זוגו לחשבון, אלא זה היה חשבון משותף של שני בני הזוג. ועוד כי בנידון דידן הכספים כבר נאכלו ועברו מן העולם ושוב הבעל לא יכול להצביע על כספים אלו.

ועוד: הטענה כי היותו של חשבון משותף לא מורה כי הכספים שייכים לשני הצדדים וכי כל ענין החשבון המשותף הוא רק מול הבנק – טענה זו נכונה כלפי צ'ק שאדם נותן לחברו, שבזה הוא מורה לבנק שישלם לחברו על פי הרשום בצ'ק כפי ההסכמות, אך אין זה מוכיח בעלות משותפת. אבל כלפי שני בני זוג שאכן פועלים בחשבון – כל אחד ככל העולה על רוחו ואין מוחה בידו: נכון שאין זה עניינו של הבנק, אבל בין שני בני הזוג ודאי שזה אכן מעיד על שותפות.

ונבאר דברינו:

בפסק הדין הנ"ל הובא בשם הגאון הרב חגי איזירר זצ"ל ששני הצדדים ודאי נקראים מוחזקים והבנק יש לו גדר של 'שליש'.

משכך פני הדברים קשה לומר שכאשר פותחים חשבון בנק משותף אין זה מורה על כוונה שכספים שייכנסו לחשבון יהיו משותפים. סברה זו אינה מתקבלת על הדעת: הרי בחשבון ששני הצדדים משתמשים שניהם מפקידים את משכורתם, שניהם פועלים בחשבון הן בזמן שהחשבון בזכות והן בזמן שהחשבון בחובה, שני הצדדים אינם מחשבים זה עם זה, שאחד אומר לחברו "אתה הפקדת פחות ואני הפקדתי יותר", ואין אחד מהם בא בטענה כלפי חברו "אתה מושך יותר ממני מהחשבון" – גם אם אחד מושך סכום גבוה לא יטען השני כלפי המושך "מדוע 'משכתי' הרי זה לא שלך?" הצדדים אף פועלים זה לטובת זה, אם בתשלומים ששני הצדדים חייבים בהם כגון חשמל ומיסים ואם בקניות שלטובת שני הצדדים כגון מצרכי מזון וכדומה. אין לך שותפות גדולה מזו, שהרי בפעולות אלו נעשו שותפים אף אם לא נעשו שותפים בזמן ההפקדה על ידי קניין וודאי שזו כוונתם. הטענה העולה בשעת פירוק הבית "לא הייתה לי כוונה לשותפות" תמוהה ורחוק מהאמת, ועל הטוען זאת להשיב מדוע לא הפקיד בחשבון אחר, ואף אם אין לו חשבון אחר מדוע לא שמר את הכספים באותו חשבון בפק"מ, למשל, שיהיו נבדלים משאר הכסף המופקד בחשבון?

וזה דמי למה שכתב מרן בשולחן ערוך (חושן משפט הלכות שותפים סימן קעו סעיף א) בזו הלשון:

השותפין שבאים להשתתף – אין השיתוף נגמר בדיבור, לומר שאם אמר "בואו ונשתתף יחד בכך וכך" שלא יוכלו לחזור בהם, ואינו מתקיים אלא בקנין. וכיון שצריך קנין: כל דבר ודבר לפי קניינו מתקיים שיתופו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיכך: המטבע שאינו נקנה בחליפין – אין השיתוף מתקיים בו ב'קנין', שאפילו קנו מיד שניהם שיביא כל אחד מעותיו וישתתף בהם, וכתבו שטר על זה והעידו עדים – אינו מועיל, אלא צריך שיביא כל אחד מעותיו ויטילו מעות שניהם בכיס אחד, ויגביהו שניהם הכיס. ויש מי שאומר שהוא הדין אם משך כל אחד מעותיו של חברו, מהני. ואפילו לא עשו לא זה ולא זה, אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השיתוף לקנות או למכור – יש מי שאומר דמהני.

דעה ראשונה היא דעת הרמב"ם, ודעת 'יש מי שאומר' (האחרונה) היא דעת הטור.

והנה נחלקו שם הסמ"ע והט"ז מה הדין באופן שבו שני הצדדים לא עשו קניין אלא החלו מייד לישא וליתן בעסק השיתוף בלא שעשו קניין כלשהו – מתי הדבר מועיל ליצירת השותפות המדוברת:

דעת הסמ"ע (שם ס"ק ז) דבעינן לכל הפחות שבאופן מעשי יערבו יחד את מעותיהם, אך בלא זה אי אפשר ליצור שותפות אך ורק על ידי דיבור והסכמה הדדית, אף על גב שכבר התחילו בפועל לישא וליתן במעותיהם.

לעומתו דעת הט"ז שם דסגי בשהתחילו לישא וליתן ואפילו ללא עשיית קניין וללא עירוב בפועל וכפי שכתב שם וזו לשונו:

פירש בסמ"ע שעירבו המעות. נראה לי דהא דכתב בית יוסף בשם העיטור בשם רי"ף דבעינן נתערבו המעות, היינו בשלא התחילו בעסק משא ומתן, אבל כאן מיירי בהתחילו לישא וליתן, עיקר הקניין בזה הוא ההתחלה בעסק משא ומתן שכל אחד עוסק לטובת השותפות, ועל זה כתב בית יוסף בשם ריב"ש דהוויין כשכורין זה לזה ואין צריך קניין אלא שיתחילו במלאכה.

וכתב בפתחי תשובה (שם ס"ק א):

עיינן באר היטב (ס"ק ג) שצ"ל לדברי הט"ז בזה. ורצונו לומר דבט"ז מבואר שחולק על הסמ"ע בזה, ודעתו דאפילו לא עירבו המעות קודם, רק שכל אחד קנה במעותיו לשם שותפות, שוב אין יכולים לחזור אפילו להבא, עיין שם. ובנתיבות המשפט (משפט הכהנים ס"ק ד) הביא ב' הדעות ולא הכריע.

ועיין בתשובת שיבת ציון (סימן קו) בענין אם דוקא כששניהם התחילו להתעסק או אפילו אחד עוסק מהני, ומסיק שם דדוקא כששניהם התחילו לעסוק, אבל אם לא התחיל רק אחד – אף שכבר עירבו המעות לא מהני רק לענין מה שכבר קנה דזכו בו שניהם, אבל לא לענין להבא דשניהם יכולין לחזור. עיין שם היטב.

מבואר הנה, אחר שכתבנו שדין הבנק כדין שלישי (ועירבו את המעות בידו), שמייד כששני הצדדים מתעסקים בכספים אלו בהוצאתם ובקנייה לצורכי השותפות, כגון כל הוצאות הבית, הרי שהם נעשים שותפים.

ובאשר לשאלה אבל איך אחד מקנה לחברו את הכסף שהפקיד הנה מלבד מה שכתבנו לעיל כי ההתעסקות בכסף גורמת לשותפות, עיין בספר כנס הדיינים – התשע"ח (עמודים 252–257) שביארנו בהרחבה בזה איך נעשה הקניין, ואסיקנא להלכה שם שנמצא שהשותפות חלה לפי הראב"ד – בקניין 'בההוא הנאה דקא צייתי להדדי'; לפי הטור – משום שנושאים ונותנים בחשבון ו'מתעסקים בשותפות' יחד; ומלבד זאת מדין 'מעמד שלושתן' ומדין 'סיטומתא' – מנהג המדינה. ועיין שם שביארנו בהרחבה בזה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באשר לדברי הרב גורטלר שליט"א כי קניין סיטומתא אינו קנין ברור – לא ידעתי מניין יצא לו דבר זה, והרי כל רכישות בתים או קרקעות נעשות היום בחתימה בלבד (שלא על 'שטר קניין' כדון) ומועילה מטעם 'סיטומתא', ואין פוצה פה ומצפצף לטעון כי לאחר שאדם חותם על חוזה לקניית בית או קרקע או רכב וכדומה יוכל לחזור בו. אתמהא. וזה אף קודם רישום בטאבו, ואם ירצה לחזור בו הרי הוא מחויב בקנסות וכדומה ועיין בפסק דין (בתיק בית הדין הרבני הגדול מס' 811055/3) שבו הרחבנו בעניין קניין סיטומתא, קחהו משם, וכתבנו שם שכל מה שדנו בקניין זה הוא רק על דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו קצוב אי מהני קניין סיטומתא ורבו הפוסקים דסבירא להו שאף בזה מהני קניין סיטומתא.

סברת בית הדין שיש לקזז את כספי הפנסיה מכספי הכתובה

חידושו של בית הדין קמא אינו עומד במבחן ההלכה מארבעה טעמים:

טעם ראשון

יש לציין כי כתב התביעה בבית הדין היה רק לגירושין ולכתובה ואילו הרכוש נדון בבית המשפט. בני הזוג שניהם אמרו בבית הדין מתחילת הדרך כי הדיון ברכוש הוא לפי חוק איזון משאבים ולא נשמעה כל תביעה מהבעל על זכויות האישה. ההפך הוא הנכון, הבעל ובא כוחו אמרו בדיון הראשון לפני בית הדין כי הזכויות מאוזנות ואין טענת קיזוז עליהן אלא שקיימת תביעה מצד האישה לחלוקה לא מאוזנת של הכספים שבחשבון וטענות נוספות שעליהן הם טוענים שצריך לקזזן.

יוצא שהצדדים מחלו זה לזה בבית המשפט, ואף שהייתה שם פסיקה מכל מקום לו היו חושבים כי לאחד הצדדים יש יותר זכויות ודאי שבית המשפט לא היה פוסק כי כל אחד יישאר בזכויותיו ואף אם אכן היה לאחד יותר מלחברו הרי שיכול היה לערער, ומשלא עשה כך הרי שהוא נתן הסכמתו לפסיקה. וטמונה בהסכמה זו ההסכמה שאף אם זכויות האשה דינן כדון 'מעשי ידיה' מכל מקום מסכים הבעל למחול עליהם ובלבד שישאירו לו את זכויותיו.

טעם שני

ממה נפשך: אם בית הדין קמא מתייחס לפסיקת בית המשפט בעניין חוק איזון משאבים כמנהג המדינה, המנהג הוא שזכויות האישה אף שהם 'מעשי ידיה' שייכות לה ולא לבעל, ואם בית הדין קמא מתייחס לזה כ'ערכאות' הרי מבואר בשולחן ערוך שמי שהלך לערכאות והפסיד שם לא מזדקקים לו שוב בתביעה זו.

וכן פסק מרן בשולחן ערוך (חושן משפט סימן כו סעיף א):

מי שהלך בערכאות של עובדי כוכבים ונתחייב בדיניהם, ואחר כך חזר ותבעו לפני דיני ישראל – יש אומרים שאין נזקקין לו (מהרי"ק שורש קפח) ויש אומרים דנזקקין לו (מרדכי בפרק הגזול בתרא), אם לא שגרם הפסד לבעל דינו לפני עובדי כוכבים (מהר"מ מירזבורק). **והסברא ראשונה נראה לי עיקר.**

ועיין בסמ"ע (ס"ק ב) שכתב:

נראה דהאי 'גרם הפסד לבעל דינו' לאו דוקא הוא, אלא הוא הדין אם כבר שילם לו על פי דיניהן, אף שבדין ישראל נתחייב לו יותר – אין שומעין לו לדונו מחדש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר מדברי הסמ"ע שאף אם הפסיד, לא נזקקין לו ואם כן אף בנידון דידן אף שנתנו לאישה את מעשי ידיה שוב לא נזקקים לו.

ובנתיבות המשפט (ביאורים שם ס"ק ב) כתב:

והסברא הראשונה נראה לי עיקר – בתומים (ס"ק ב) כתב שני טעמים: א. דהוי כ'קיבל עליו קרוב או פסול', דאינו יכול לחזור בו אחר גמר דין; ב. משום קנס, שהלך לפני עכו"ם.

וזו לשון התומים (ס"ק ב) בביאור טעם הדבר:

ואמת חשבתי כי בשביל כך אין נזקקים לו, לא בשביל שנתרצה לדיני אומות העולם, רק הואיל והלך חשכים וקלקל מעשיו לדון בדיני אומות העולם ולא טוב עשה בעמיו – אין אנו אחראין לשמוע בקולו, וכי אנו אחראין לרשעים המבזים דין תורה ומייקרים שם עבודה זרה?

ועשיתי לזה סמוכים מדברי גמרא (בבא קמא דף צב ע"ב): "מנא הך מילתא קרית חברך ולא ענך רמי עליו גודא רבה? דכתיב (יחזקאל כד, יג) 'יען טהרתך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד'." עכ"ל. ופירשו המפרשים (רא"ש שם סימן יז) דמי שמסרב לילך בדיני ישראל דמותר לילך עמו בדיני אומות העולם. והדבר דחוק קצת, דמה צורך לראיה מהך פסוק, הלא כל פסוקי תנ"ך מלאים מזה באשר לא שמעו לקול שרי ישראל נביאיה ושופטיה, באו עליהם נכרים ויבוזו חילם ואויביהם פלילים, ולמה בחר הגמרא בהך קרא? אלא יש לומר כמו שכתבתי: קרית חברך לילך לדין תורה, ומיאן – הפל עליו גודא רבה, לבלי שמוע בקולו, אף שיחזור וירצה לשמוע בקול דין תורה אין שומע ומחיצה של ברזל מפסקת וגבה טורו. ועל זה מביא ראיה מפסוק "יען טהרתך" וכו' "לא תטהרי עוד" ואפס תקוה, וכן בזה אין להזקק לטהרתו וחרטתו. וזה נראה פירוש כוונת רבינו בית יוסף (סעיף ז) דהבין דלכך אין נזקקין לו משום קנס, דהלך בדיני גוים אין בית דין אחראין לפקח בטובתו ובאיבוד ממון שלו.

ובאורים שם (ס"ק ו) כתב:

וסברא ראשונה נראה לי עיקר וכו' – עיין מה שכתבתי בתומים (ס"ק ב) כי יש לפקפק בזה למאד, ושיש לחלק אי כבר גבה או לא. ועל כל פנים קודם שנתחייב בדין בדיני אומות העולם רק החל לשפוט, ודאי דמצי לחזור וליילך לתבוע אותו בדיני ישראל, וחייב שני לציית דיני ישראל, כי מצי לחזור בו קודם גמר דין.

וכן אי נתחייב בדיני אומות העולם וידוע לבית דין שעוותו משפט נימוסם ודתם ואין מחויב על פי דיני חק שקבע להם המלך, גם כן הוי גזילה גמורה.

ובנידון דידן כבר נגמר הדין בערכאות ודנו כפי הנהוג בחוק יחסי ממון (ולא "עיוותו") והאישה גם מוחזקת בכספי הפנסיה (והווי כ"גבה").

וכן מבואר עוד בנתיבות המשפט (שם ס"ק א) וזו לשונו:

שגרם הפסד – עיין בנימוקי מהר"ם מריזבורק (עמ' קעד) דמיירי שתבעו בעד חבלות בדיני אומות העולם, וכבר הענישוהו העכו"ם לתת קנס, לכן אין דנין אותו פעם שנית בדיני ישראל. ולזה כתב הסמ"ע (ס"ק ז) דהוא הדין בדיני ממונות וכבר שילם וכו', דכיון שכבר נעשה מעשה על פי העכו"ם אין דנין אותו שנית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טעם שלישי

בית הדין רשאי לדון ולפסוק רק את שתבע התובע, אין הוא רשאי לפסוק לו יותר וקל-יחומר לפסוק דבר שלא תבע התובע כמבואר בשולחן ערוך (חושן משפט הלכות דיינים סימן יז סעיף יב):

כשאחד מבעלי דינים מגזם לחבירו בפני הדיין ואומר לו "כך וכך תתחייב לי בדין" – אם אין הדין כך, צריך הדיין לומר לו "שקר אתה דובר". הגה: בעל דין שתבע חבירו בעד דבר מועט, והדיין רואה שיתחייב לו על פי הדין יותר ממה שתבע – אין לו לדיין לפסוק יותר ממה שתבע, ואם פסק לו יותר – הוי טעות בדין, וחוזר". (דעת עצמו מפרק קמא דבבא בתרא "רוניא אקפיה רבינא" וכו', וכן כתב הריב"ש בסימן רכז).

וכאן: הצדדים הלכו לבית המשפט ושם דנו על זכויותיהם ופסקו שם מה שפסקו, לפני בית הדין לא היתה מונחת תביעה זו, ואם כן בית הדין לא היה רשאי כלל לדון בזה.

ואף שבש"ך (שם ס"ק טז) ובבאר היטב (שם ס"ק יז) כתבו:

כתב בספר באר שבע שמותר לדיין לפסוק לזכות את בעל השטר על פי אותו הזכות שרואה הדיין בשטר, אף על פי שבעל השטר לא טען אותו הזכות ולא הרגיש בו כלל, והביא ראיות, עיין שם –

יש לומר דשאני כי שם מונחת לפניו כל התביעה והיא השטר המונח לפניו.

ואין להקשות: הרי מעשים בכל יום בבתי הדין שאף שפוסקים כתובה מכל מקום מקוזים ממנה זכויות שמקבלת האשה מהבעל על פי חוק יחסי ממון, דשאני התם דאנן סהדי שהבעל מעולם לא התכוון לתת לה גם את הכתובה וגם לשלם על פי החוק. ואם כן אנחנו דנים רק על הכתובה המונחת לפנינו ובה אנו אומרים שלא הייתה כוונת הבעל לתת גם כתובה וגם לשלם מזכויותיו על פי החוק ולכן אנחנו מקוזים. מה שאין כן כשאנו דנים על זכויותיה הפנסיוניות של האישה שזכתה בהן מכוח עבודתה, האם נאמר שהבעל לא הייתה כוונתו שתקבל גם כתובה וגם את הזכויות שצברה מכוח עבודתה?

טעם רביעי

כל הטעמים שכתבנו לעיל נכונים לנידון דידן, אולם טעם רביעי שנבאר שייך בכל תיק. ונבאר את דברינו:

כספי פנסייה יש להם ייעוד מסוים, שלעת זקנה יהיה למחזיק בהם במה להתקיים, ואף שנאמר שכספים אלו הם מעשי ידיה, מכל מקום אנן סהדי שמלכתחילה שכאשר זוג נישאים הרי מראש הם יודעים כי כספים אלו נועדו כדי ששני הצדדים יהיה להם במה להתקיים לעת זקנה ומראש הם מסכמים כי הם יאזנו את הכספים ביניהם, או שיש הסכמה בין הצדדים שכל אחד יישאר בזכויותיו שצבר אם הם יתגרשו, וודאי לא עלה על דעתו של אחד מהצדדים שכספים אלו ילכו לצד שכנגד בלבד.

נשאל כל איש או אישה שבאים להינשא "ממה תפרנסו את עצמכם לעת זקנה" – ודאי שיאמרו "מכספי הפנסייה". נמצא שמלכתחילה כל אחד מוחל לחברו על כספים אלו בכפוף להסכמות שיהיו ביניהם, או שיאזנו אותם או שכל אחד ישאר בזכויותיו. לא יכולה להיות עתה טענה של אחד מהצדדים כי כספים אלו כולם שייכים לו.

עוד יש להבהיר כי חלק מכספי הפנסייה ניתנו לאישה על ידי המעסיק, וכך מוגדר בסעיף 4 לחוק יחסי ממון: "אין בכריתת הנישואין או בקיומם כשלעצמם כדי לפגוע בקנינים של בני הזוג,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להקנות לאחד מהם זכויות בנכסי השני או להטיל עליו אחריות לחובות השני. " הווי אומר: החוק קובע כי כל זכות של אחד מבני הזוג שייך לו בלבד ואין חיי הנישואין מקנים קניין לצד השני.

מבחינה הלכתית: בעל שנתן מתנה לאשתו על מנת שלא תהיה לו זכות בה – הרי המתנה שייכת לה; גם כאשר הבעל נותן לאשתו מתנה סתם – אף אם יש לו בה זכות ירושה; כל עוד האישה בחיים המתנה שייכת לה בלבד; וגם כאשר אחרים נותנים לאישה מתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה הרי היא שייכת לאישה ולא לבעל.

לכן גם לגבי קופת פנסיה שנפתחת לאישה על ידי המעביד, בידיעת הבעל ובהסכמתו, הרי זה לא גרע מכסף שניתן מראש על מנת שאין לבעל רשות בו.

ועוד: גם אם הייתה לבעל זכות למחות ולומר שאין הוא מסכים לרשום את הכספים על שמה וכי הוא מצהיר שהוא לא מוותר על הזכויות בקופה, מכל מקום כאשר ידוע שהבעל לא מחה והסכים שהאישה תפתח חשבון פנסיה רק על שמה, הרי זה כהסכמה גמורה מצידו שבעלות הכספים בקופה תהיה בתנאים שבהם קופת הפנסיה מתנה. התנאים בקופת הפנסיה ברורים: הכספים בה שייכים לאישה בלבד, ולכן הזוג זכויות רק במקרה של פטירה.

לחיזוק הדבר נוסף כי כיוון שהחוק גם מחייב פתיחת קופה כזו לפי התנאים המופיעים בחוק הרי שהכספים מלכתחילה מופרשים על ידי המעביד לקופה ולא זכתה בהן האישה ולא הבעל אלא בהתאם לחוק.

כל שכן במקרה זה שגם בעת הפירוד הסכים הבעל והצהיר לפני בית הדין שהכספים שבקופה שייכים לה, הרי יש בזה אומדן דעת ברור שזו הייתה דעתם, ולא יעלה על הדעת שבית הדין יבוא ויטען בשמו 'קים לי' שהכספים שייכים לו מדין 'מעשי ידיה' כאשר הוא אמר את ההפך.

הנראה לעניות דעתיל כתבתי, וצור יצילנו משגיאות, אמן.

הרב מיכאל עמוס

ראינו את דבריו הנכוחים של חברנו הרה"ג מיכאל עמוס שליט"א, וכפי שכתב ישנה חשיבות רבה להעמיד את הדברים על מכונם משום שהם מהדברים הנוגעים כמעט לכל מקרה וגם לזוגות נשואים שאינם מתגרשים. על כן ראינו לנכון להוסיף בזה דברים לחיזוק העניין, ולהרחיב ולהסביר את טעותם של בית הדין קמא בדעת הרוב, מטעמים נוספים.

כספי המתנה שהופקדו בחשבון המשותף

באשר ל-200,000 ש"ח שהופקדו לחשבון המשותף עשר שנים לפני הפירוד שאותם קיזז בית הדין קמא מכתובת האישה:

בנוסף למה שהאריך הרה"ג מיכאל עמוס שליט"א נוסף ונאמר: מדובר באישה ששמשה בתפקידים בכירים והשתכרה יותר מבעלה, כאשר לצדדים שלושה ילדים שהאב חייב במזונותיהם, ומי אמר שהאישה בכלל נהנתה מכספים אלו שנאכלו?

סברת בית הדין שיש לקזז את כספי הפנסיה מכספי הכתובה

תחילה יש לתמוה על חידושו של בית הדין קמא כי על פי חידושו של בית הדין קמא למעשה אין לכל אישה עובדת כתובה כלל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החל מהחודש הראשון לנישואין פוחדת כתובת האישה בשיעור הזכויות הפנסיוניות שאותם צברה האישה (שהרי הן מעשי ידיה ששייכים לבעלה, לסכרת בית דין קמא), ולאחר כמה שנים של עבודה כשכל הכספים שצברה שייכים לבעל, הוא נפטר מכתובתה (כנגדם), וככל שהאישה משתכרת יותר מתקצר הזמן עד שהוא משהה את אשתו ללא כתובה. אין הבדל בין אברך השוקד על תורתו ואשתו מורה לבין מנהל בנק שאשתו רופאה – דין אחד לכולם, והוא כולם כמשרה אשתו שלא בכתובה.

ועיין בגמרא בכתובות (פב, ב):

אמר רב יהודה: בראשונה היו כותבין לכתולה מאתים ולאמנה מנה, והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים, עד שבא שמעון בן שטח ותיקן: כל נכסיו אחראין לכתובתה.

תניא נמי הכי: בראשונה היו כותבין לכתולה מאתים ולאמנה מנה, והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים, התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה. ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה "לכי אצל כתובתיך", התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה – עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב, עניות היו עושות אותה עביט של מימי רגלים. ועדיין כשכועס עליה אומר לה "טלי כתובתיך וצאי", עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה "כל נכסיו אחראין לכתובתה".

והנה לפי פסק בית הדין הזה במקרה דידן נמצא ש'התקינן בית דין קמא' שיהא כותב לה רק "שכר עבודתך אחראין לכתובתך".

פסק דין זה 'בלי להניד עפעף' משווה אלפי פסקי דין של דיני ישראל, למגדולים ועד קטנים, שחייבו כתובה לנשים עובדות, כטועין בדבר הלכה.

לא נחזור על אשר כתב הרה"ג מיכאל עמוס שליט"א רק נדגיש, נוסף ונבהיר:

כתב התביעה בבית הדין היה רק לגירושין ולכתובה ואילו הרכוש נדון בבית המשפט. שני בני הזוג אמרו בבית הדין מתחילת הדרך כי הדיון ברכוש הוא לפי חוק איזון משאבים, ולא נשמעה כל תביעה מהבעל על זכויות האישה. ההפך הוא הנכון: הבעל ובא כוחו אמרו בדיון הראשון לפני בית הדין כי הזכויות מאוזנות ואין טענת קיזוז עליהן אלא שקיימת תביעה לחלוקה לא מאוזנת מצד האישה על הכספים שבחשבון וטענות נוספות שעליהן הם טוענים שצריך לקזוז. הדברים נכונים בנוגע לכל זכויות האישה שהבעל מערער עליהן בבית הדין לאחר שהוסכם עליהם בבית המשפט.

ומעבר להנחת היסוד שבית דין לא אמור להעלות תביעות שהתובע לא תבען שמא מחל עליהן (בבא בתרא ה, א; שולחן ערוך חושן משפט יז, ו), וכן מעבר לכלל שבית הדין בהרכבו האחרון אינו אמור 'לפתוח' פסקי דין חלוטים שניתנו לפניו, הרי שגם הדיון על עצם השאלה על זכויות הבעל בקופת פנסיה של האישה מדין 'מעשי ידיה' אינו נכון למקרה זה, וכן למקרים רבים אחרים:

במקרה שלפנינו הבעל והאישה, שניהם, היו סבורים כי החוק לאיזון משאבים הוא שאמור לשלוט בנכסיהם, וכן ברור שמלכתחילה הייתה הסכמה של הבעל לכך שזכויות האישה יירשמו על שמה בלבד ואין לו חלק בהן אלא לפי תנאי קופת הפנסיה.

וכאמור: מבחינה הלכתית בעל שנתן מתנה לאשתו על מנת שלא תהיה לו זכות בה הרי המתנה שייכת לה; כך גם כאשר הבעל נותן לאשתו מתנה סתם, אף אם יש לו בה זכות ירושה, אבל כל עוד האישה בחיים המתנה שייכת לה בלבד; וכך גם כאשר אחרים נותנים לאישה מתנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על מנת שאין לבעלה רשות בה הרי היא שייכת לאישה ולא לבעל. לכן כאשר קופת פנסיה נפתחת בעבור האישה על ידי המעסיק בידיעת הבעל ובתנאים הידועים לכול כי הקופה היא על שמה בלבד ומיועדת לכספי פנסיה שלה בלבד, הרי לא גרע זה מכסף שניתן מראש על מנת שאין לבעל רשות בו.

גם אם הייתה לבעל זכות למחות ולומר שאין הוא מסכים לרשום את הכספים על שמה וכי הוא מצהיר שהוא לא מוותר על הזכויות בקופה, מכל מקום כאשר ידוע שהבעל לא מחה והוא הסכים שהאישה תפתח חשבון פנסיה רק על שמה, הרי שזה כהסכמה גמורה מצידו שבעלות הכספים בקופה יהיו בתנאים שבהם קופת הפנסיה מתנה, והתנאים בקופת הפנסיה ברורים: הכספים בה שייכים לאישה ולבן הזוג יש זכויות רק במקרה של פטירה.

אך כל שכן כיוון שהחוק גם מחייב פתיחת קופה כזו לפי התנאים המופיעים בחוק, הרי שבכספים המופרשים על ידי המעסיק לקופה עדיין לא זכתה בהן האישה ובוודאי לא הבעל, אלא הם מופקדים בקופה בהתאם לחוק.

כל שכן במקרה זה שגם בעת הפירוד הסכים הבעל והצהיר בפני בית הדין שהכספים שבקופה שייכים לה, הרי יש בזה אומדן דעת ברור שזו הייתה דעתם, ולא יעלה על הדעת שבית הדין יבוא ויטען בשמו 'קים לי' שהכספים שייכים לו מדין 'מעשי ידיה' כאשר הוא אמר את ההפך.

ועוד: לדעתנו, בהעדר הסכמה מפורשת לחלוק את הרכוש ולהתנהל ברכוש במהלך הנישואין על פי כללי ההלכה, הרי שכל הנישאים כיום במדינת ישראל נישאים על דעת להפעיל את הסדר איזון המשאבים ביניהם, ובכלל זה חלוקת זכויות פנסיוניות וכדומה בחלקים שווים.

ואנו מדגישים: לא רק בגלל שהחוק אומר זאת, אלא משום שזאת היא ההסכמה מכלל של כל בני זוג הנישאים במדינת ישראל, אלא אם כן הסכימו אחרת, (ולא ההפך, שלחלוקה זו נדרשת הסכמה מפורשת), וכל שכן בבני זוג שלא שמעו מעודם על התנהלות בדרך אחרת של 'נכסי מלוג' ו'נכסי צאן ברזל' ושל פרטי הלכה רבים.

ואם הדברים נכונים באשר לזכויות שצבר הבעל העודפות על של האישה, שיש להעניק את מחציתן לאישה מכוח הסדר איזון משאבים, קל-יחומר בן בנו של קל-יחומר שהזכויות שצברה האישה עצמה, שלא יועברו לבעל ללא שיהיו לאישה זכויות בהן (אלא יאזונו כחוק).

כך גם לגבי כל הכספים האחרים שבית הדין האזורי קבע שעל פי ההלכה שייכים לבעל, וההחלטה השיפוטית של בית המשפט במסגרת האיזון 'גזלת' אותו: לדעתנו, אין הדבר כן. הכספים הללו מאוזנים בין בני הזוג כדת וכדינה של תורתנו הקדושה, שהמנהג בעניינים ממוניים הוא יסוד גדול בה, כידוע, ולכן, אין סיבה לנכותם מדמי הכתובה.

כשהתקבע בבתי הדין הכלל 'אין כפל זכויות', שלדעתנו בנוי בעיקר על אומדן הדעת של הבעל, ולא על ניכוי וקיזוז 'גזלות', הוא לא נועד לשלול את איזון המשאבים, אלא לומר שאם כתוצאה של האיזון הבעל אמור לשלם בפועל לאישה סכום כלשהו, סכום זה יקוזז מדמי הכתובה, ואם הוא גבוה מדמי הכתובה – סכום זה הוא שישולם לאישה, ולא הכתובה. (אומנם לדעת אחד החתומים מטה גם זה לא מדויק, ובפסק דין אחר נתבאר, ואין כאן מקום להאריך).

אך לגישתו של בית הדין האזורי עולה עוד, שגם אם האישה היא שצריכה לשלם לבעל במסגרת איזון המשאבים את יתרת הזכויות שיש לטובתה, גם אז היא אינה זכאית לתשלום הכתובה, אם הזכויות הכוללות שלה עולות על דמי הכתובה, שהרי לגביהם יוכל הבעל לטעון 'קים לי' שכל זכויותיה שייכות לו, והרי הוא מוחזק בממון הכתובה, וזה לא מסתבר כלל. אלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכאמור מה שאין 'כפל זכויות' הוא רק מחמת האומדנה שהתחייבותו בדמי הכתובה היא בתנאי שלא ישלם לה בגירושיין כספים אחרים ונוספים משלו.

בהתאם לזה: הקיזוז שערך בית הדין האזורי מסך הכתובה שתשולם לאישה, קיזוז הזכויות ששייכות לאישה בשל טענת 'קים לי' של הבעל, וכספים נוספים שבאיזון – לדעתנו, אינו נכון.

זאת ועוד: גם לו היינו מקבלים את ההנחה של בית הדין האזורי שיש לדון בזכויות שצברה האישה מדין מעשה ידיים שעל ידי הדחק, לא היה מקום להורות על קיזוזן מתשלום הכתובה, וממילא, גם לא היה יכול הבעל לטעון כנגדם 'קים לי':

הדבר פשוט שכיוון שתשלום הכתובה הוא לאלתר, מייד לאחר הגירושיין בפועל, ואילו הזכות השמורה בקופה לטובת האישה אינה ממון שנמצא בידה וודאי שאינה חייבת לבעלה כל חוב, כי **תשלום הזכויות הוא בעתיד עם הגיעה לגמלאות ולחיוב התשלום של הזכויות**, הרי שאין אפשרות לומר כרגע שיש כאן קיזוז עכשווי שמקים לבעל זכות לטעון 'קים לי'.

מהגמרא (כתובות קי, א) בסוגיית 'הפוכי מטרטא למה לי' (כאשר יש חובות הדדיים זה כנגד זה), עולה שכאשר זמן הפירעון של החובות אינו אותו זמן החוב הראשון נגבה תחילה, וכשיגיע זמן פירעונו של החוב השני הוא ייפרע, ואין לקזז חובות שבעתיד מהחוב הרובץ כעת.

לפי זה, גם אם נקבל שיטת בית הדין האזורי שהבעל יכול לטעון כנגד הזכויות הכספיות של האישה, אין זה אלא כאשר יגיע זמנן להיפרע. (והרי, כידוע, אי אפשר לחייב את האישה להוון את הזכויות כעת. יעוין בעניין זה בהרחבה בפסק דין מיום ב' בתמוז התש"ף – 24.6.20, בית הדין הגדול, תיק מס' 1151791/4, ובפסק דין מיום ב' במרחשוון התשע"ב – 30.10.11, בית הדין באר שבע, תיק מס' 91876/1.) את החוב מחמת הכתובה חייב הבעל לשלם כבר כעת. ולכשיגיע זמן הפירעון של הזכויות הכספיות של האישה היא כבר תהיה מוחזקת בהם, והיא שתוכל לטעון כנגדן 'קים לי' כשיטה האומרת שאין לבעל בזכויות האלו מאומה.

ובכן, גם ברמה העקרונית, ובכל דרך, לא היה מקום להורות על קיזוז הסכומים הללו של זכויות האישה העתידיות מדמי הכתובה, הן אם היו הזכויות הללו נכנסות לאיזון הכללי, הן אם לאו, מאחר שהתשלום שלהם הוא רק בעתיד.

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

מסקנות והוראות

א. לאור כל האמור אנו מקבלים את הערעור וקובעים כי אין לקזז מחיוב הכתובה את הזכויות שצברה האישה מעבודתה ולא את כספי המתנה שקיבל הבעל בשנת 2005 והוכנסו לחשבון המשותף.

ב. פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום כ"ט בתשרי התשפ"ב (5.10.2021).

הרב מיכאל עמוס

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה